

Merelsterfte door het usutuvirus.

Door Tom van Wanum.

Dode "usutumerel".
Foto: Sandra Advokaat.

Inleiding

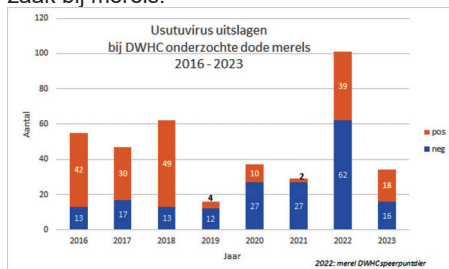
Het is alweer enige jaren geleden dat we hoorden over een ziekte die vooral merels trof, het usutuvirus.

Vanuit het hele land kwamen de berichten over dode merels die in tuinen en op straat werden gevonden. De laatste tijd is het stil rond de merels en dit virus en gaat het vooral over het vogelgriepvirus dat slachtingen aanricht onder sommige vogelsoorten. Hoe staat het eigenlijk met het usutuvirus en de merelstand?

Veroorzaker

Usutuvirus is een flavivirus dat in 2001 voor het eerst werd ontdekt in Oostenrijk. Het virus wordt overgebracht door muggen en is afkomstig uit Afrika. Het zijn voornamelijk muggen uit het geslacht Culex die het virus overdragen.

In 2016 werd het usutuvirus voor het eerst in Nederland vastgesteld en vormde het de hoofdoorzaak van de sterfte onder merels. Ook in de twee daaropvolgende jaren was het usutuvirus de voornaamste doodsoorzaak bij merels.

Usutuvirus uitslagen bij DWHC onderzochte dode merels 2016-2023.

De eerste uitbraak bij vogels in Europa was in 1996, in Italië, gevolgd door een uitbraak in 2001 in Oostenrijk. Daarna is het virus ook gevonden bij vogels in Spanje, Kroatië, Hongarije, Zwitserland, Tsjechië, Duitsland en België. In deze landen werd massale merelsterfte gemeld. In 2016 is het virus voor het eerst in Nederlandse vogels aangetoond.

Sterfte door het usutuvirus is beschreven bij een breed scala aan zangvogels in diverse landen, maar er is voornamelijk grote sterfte beschreven bij merels en huismussen. Soms treft het virus ook gehouden vogels in bijvoorbeeld buitenvolières. Bij gehouden vogels is sterfte beschreven bij uilen, waarbij met name laplanduilen doodgaan.

Verschijnselen

Een merel die is besmet met het virus is vaak gemakkelijk te herkennen. Ze zien er - ook als er veel voedsel aanwezig is - ongezonder en verzwakt uit. Ze zijn makkelijk te benaderen, hebben een slordig verenkleed en zijn sterk vermagerd. Verder hebben ze evenwichtsstoornissen en kunnen ze soms moeilijk vliegen. Na twee tot drie dagen zijn ze dood.

Merels die ziek zijn kunnen een aantal symptomen laten zien. De meest voorkomende zijn: algehele malaise, sloomheid, 'bol' zitten, niet meer drinken, naar adem happen, spierwakte (bijv. niet meer opvliegen/ alleen nog maar laag blijven en meteen weer gaan zitten), vleugels / kop laten hangen en evenwichtsstoornissen. Welke symptomen een vogel vertoont,

hangt af van welk orgaan is aangetast (hart, hersenen, perifere zenuwen).

Omdat dit beeld ook past bij andere ziekten, kan op basis van de ziekteverschijnselen geen uitspraak worden gedaan of de vogel besmet is met het usutuvirus of dat het om een andere ziekte gaat.

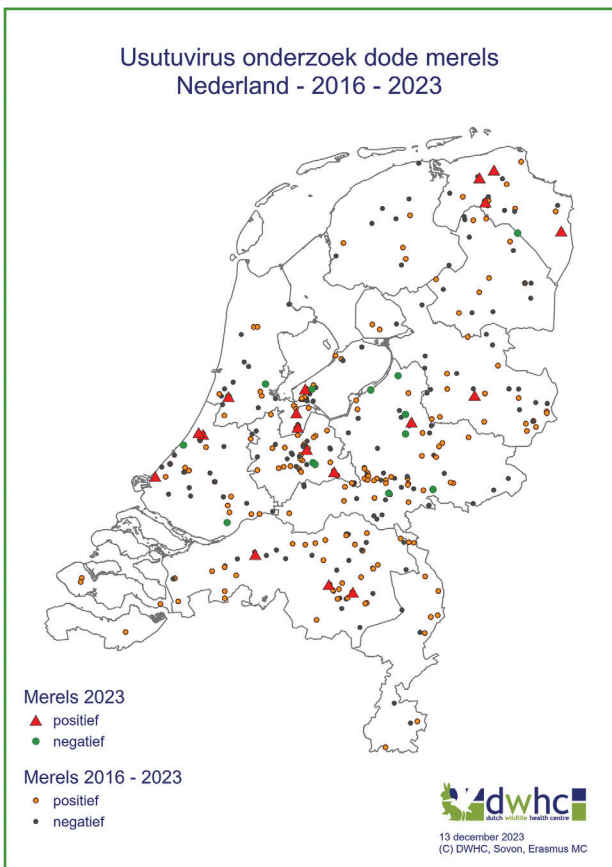
Huidige stand van zaken

Hoe staat het op dit moment met het virus en met de merelpopulatie?

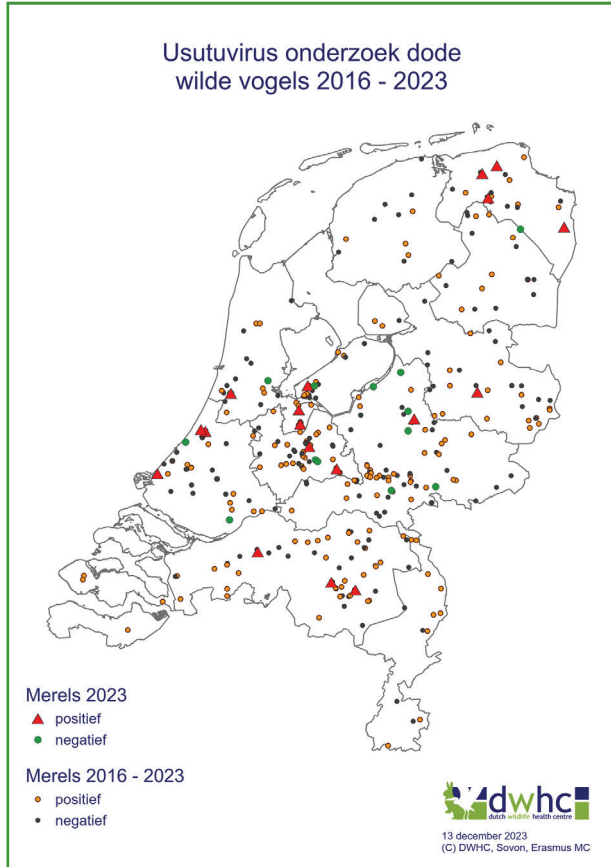
Als we alleen naar de cijfers kijken ontstaat het volgende beeld.

In 2016 was de eerste introductie van het usutuvirus in Nederland. Bij een eerste introductie is de sterfte altijd hoog. Het is onbekend hoelang het duurt voordat de populatie voldoende weerstand heeft opgebouwd en de sterfte door dit virus zal afnemen.

In de tuinvogeltelling 2018 stond de merel op de 5e plaats, in 2016 en 2017 op de 3e plaats. Cijfers van Sovon lieten zien dat in het voorjaar van 2018 er in steden en dorpen ca. 15% minder merels zijn gesignaleerd ten opzichte van 2017. Dat er in de periode half juli tot begin september minder merels worden gezien, is op zich normaal omdat het dan de ruiperiode is en de merels zich dan opmerkelijk stiekem gedragen. Ook zijn er in de nazomer minder merels in de tuinen te zien, omdat er veel natuurlijk voedsel aanwezig is in de natuur. Uit het onderzoek door DWHC en Erasmus MC blijkt dat het usutuvirus weer meespeelt bij de merelsterfte. Maar het usutuvirus is niet de enige oorzaak van de huidige sterfte

Usutuvirus onderzoek dode merels Nederland 2016-2023.

Usutuvirus onderzoek dode wilde vogels 2016-2023.

onder de merels. Ook vogelmalaria en parasieten spelen momenteel een rol bij de merelsterfte.

In de zomer van 2022 werd het usutuvirus bij acht van de negentien onderzochte merels vastgesteld. Het virus werd tot nu toe hoofdzakelijk in Noord-Brabant gevonden (zie kaart).

Van de acht merels met usutuvirus-infectie, hadden minimaal vijf vogels een co-infectie met vogelmalaria. Daarnaast hadden vier van de merels met een usutuvirus-infectie ook veel lintwormen en andere darmparasieten.

Bij vijf andere merels werd ook vogelmalaria aangetoond, waarvan vier dieren zijn doodgegaan door de combinatie van parasieten en vogelmalaria. Twee van hen hadden gaapwormen. Deze wormen zitten in de luchtpijp waardoor de vogel het benauwd krijgt. In het 3e kwartaal zijn 54 merels bij het DWHC onderzocht op de doodsoorzaak. In tegenstelling tot het 2e kwartaal, waarin het usutuvirus bij geen van de geteste dode merels werd aangetoond, speelde het usutuvirus in het 3e kwartaal een duidelijke rol bij de merelsterfte.

Bij 38 merels werd door het Erasmus MC het usutuvirus aangetoond, dat is dus bij 70% van de onderzochte merels. Van de 38 merels met een usutuvirus-infectie, hadden minimaal 15 vogels een co-infectie met de vogelmalaria-parasiet. Daarnaast werd de vogelmalaria-parasiet bij nog 11 andere, niet met het usutuvirus besmette, merels aangetoond. De vogelmalaria-parasiet

wordt net als het usutuvirus door muggen overgedragen.

Begin augustus kwamen meldingen van merelsterfte voornamelijk uit Noord-Brabant en Zuid-Holland. De merels uit Zuid-Holland konden niet worden opgehaald vanwege de toen geldende vervoersbeperkingen in verband met vogelgriep. In de weken erna is het virus bij dode merels verspreid over Nederland aangetoond (zie kaart) met uitzondering van de noordelijke provincies. Het kan zijn dat ook daar de vervoersbeperkende maatregelen voor het ophalen van dode vogels een rol heeft gespeeld.

Behalve het usutuvirus en de vogelmalaria-parasiet, speelden ook wormen een rol bij de merelsterfte, al dan niet in combinatie met usutu en/of vogelmalaria. De gevonden wormen waren zowel wormen van de luchtwegen, zoals gaapwormen, als maag-darmwormen, waaronder lintwormen.

Andere oorzaken waaraan merels in het 3e kwartaal zijn doodgegaan, of die hebben bijgedragen aan de sterfte, zijn: letsel (trauma), bacteriële infectie, maag-darmbloeding en schimmelinfectie in de luchtwegen.

En verder

Mensen kunnen helaas weinig doen om de merels te beschermen of besmetting van de merels te voorkomen. Mensen die een dode merel in hun tuin vinden, kunnen die begraven of in een plastic zakje in de grijze container gooien. Pak de vogel daarbij wel op met wegwerphandschoenen of een plastic zakje, ook al is de kans op besmetting voor mensen klein.

Daarnaast wordt iedereen opgeroepen om dode vogels te melden, zodat er een goed beeld ontstaat van de omvang van de usutu-uitbraak. Meldingen zijn zeer belangrijk, omdat alleen op die manier inzicht verkregen kan worden over ziekte/sterfte onder wilde dieren in Nederland.

Een net gestorven merel kan gemeld worden bij het Dutch Wildlife Health Centre via het meldingsformulier op hun site. Net gestorven vogels kunnen namelijk nog op het virus worden onderzocht. Je kunt de vondst van een dode vogel melden bij Sovon via sovon.nl/dodevogels of op de website van DWHC.

Zieke vogels in de opvang kunnen nog niet genezen worden want er zijn geen specifieke medicijnen beschikbaar. De behandeling bestaat uit het bestrijden van

de symptomen.

Het is onbekend of een besmette merel met ziekteverschijnselen nog beter kan worden. Maar aangenomen wordt dat deze merels doodgaan. Aan de hand van de informatie van melders, gaan de meeste merels binnen een paar dagen dood, maar er zijn ook meldingen van merels die 1 – 2 weken ziek zijn. Uit onderzoek bij geringde merels is wel bekend dat er ook besmette merels zijn die later levend en ogenschijnlijk gezond zijn teruggevangen. Het is alleen onbekend of deze merels ziek zijn geworden, of dat ze voldoende weerstand tegen het virus hadden om niet echt ziek te worden. Het is zeer uitzonderlijk dat mensen besmet raken. In Europa zijn tot nu toe vijf patiënten met het usutuvirus bekend, ondanks grootschalige uitbraken bij vogels. Bij drie van deze patiënten was het immuunsysteem verzwakt.

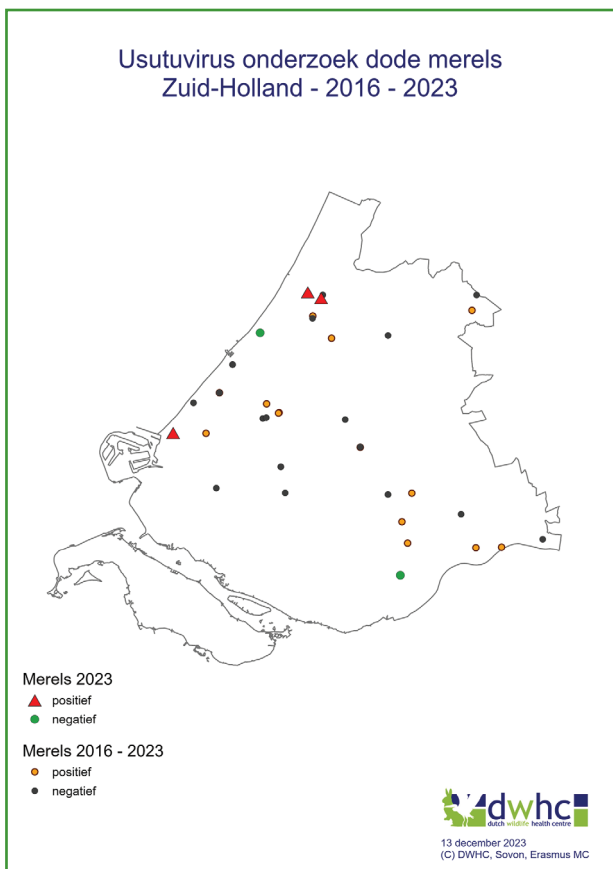
Literatuur en dankzegging:

M.G.E. (Margriet) Montizaan (Dutch Wildlife Health Centre)

Sovon

Zie voor meer informatie en eerdere berichten over usutuvirus en over vogelmalaria:

<https://dwhc.nl/ziekten/vogelmalaria/>

Usutuvirus onderzoek dode merels Zuid-Holland 2016-2023.